

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА СЛУЖБОВИХ ДОКУМЕНТІВ: БАГАТОАСПЕКТНА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ТА КЕРОВАНОСТІ ВИКОНАННЯ

УМРИХІНА Ірина - завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9041-5831>

МЕРДОВА Ольга - професор кафедри адміністративного права та процесу навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0769-2364>

ХИЛЬКО Любов - старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9202-8478>

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2026.1.46>

У статті досліджено практичне значення юридичної техніки під час складання службових документів як базового інструменту управлінської діяльності органів публічної влади та інших установ. Обґрунтовано, що службові документи, хоча й не завжди мають нормативний характер, фактично виконують регулятивну функцію: запускають процедури, організують виконання доручень, забезпечують контроль та формують доказову основу управлінських рішень. На основі аналізу сучасних доктринальних підходів (зокрема, концепції юридичної техніки як універсальної технології професійного юридичного письма; діяльнісно-практичного підходу до юридичної техніки; підходів, спрямованих на усунення дефектів тексту та запобігання множинності тлумачення) визначено, що юридична техніка у сфері службового письма має розглядатися як керована система правил і прийомів, спрямована на забезпечення юридичної визначеності, керованості виконання та доказовості. Доведено, що юридична якість службового документа досягається лише за умови поєднання змістового, мовно-термінологічного, структурного та процедурного вимірів юридичної техніки; окремо акцентовано значення реквізитно-процедурної коректності та

дотримання стандартів документування для юридичної «дієздатності» документа в документообігу. Виявлено типові дефекти службових текстів (термінологічна непослідовність, нечіткість доручень, змішування фактів і оцінок, структурна розірваність, порушення реквізитних вимог), що спричиняють альтернативне тлумачення та варіативність виконання. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язаних проведенням аналізу практик юридичної техніки як інструменту забезпечення юридичної визначеності, доказовості та керованості виконання управлінських рішень у службових документах.

Ключові слова: юридична техніка, службові документи, юридичне документознавство, правова визначеність, юридичні конструкції.

Постановка проблеми

Службові документи є базовим інструментом управлінської діяльності органів публічної влади та інших установ, оскільки саме через них оформлюються підстави прийняття рішень, фіксуються фактичні обставини, формулюються доручення, визначаються строки й відповідальні особи, а також створюється основа для контролю виконання та подальшої перевірки. За сво-

єю практичною роллю такі документи виконують регулятивну функцію: вони не лише інформують, а й запускають процедури, організовують поведінку виконавців і забезпечують відтворюваність управлінських дій.

У цьому контексті визначальним чинником якості службового документа виступає юридична техніка, оскільки саме вона забезпечує перетворення управлінського наміру на юридично визначений, зрозумілий і контрольований текст. Належне застосування юридичної техніки у службовому письмі має не суто «мовний» або «канцелярський» характер, а безпосередньо впливає на управлінський результат: точність термінології та конструкцій мінімізує множинність тлумачення; логічно вибудована структура унеможливає розрив між фактами й висновками; реквізитно-процедурна коректність забезпечує юридичну «дієздатність» документа в документообігу; чіткість формулювання доручень підвищує керованість виконання та дозволяє здійснювати контроль за критеріями «хто – що – коли – у якій формі результату». Отже, юридична техніка в службових документах виступає не факкультативним набором правил оформлення, а інструментом забезпечення юридичної визначеності, доказовості та ефективності управлінських рішень.

Водночас практична діяльність демонструє стійку проблему: значна частина службових текстів, будучи формально складеними, не забезпечує належної організації виконання через дефекти юридичної техніки - термінологічну непослідовність, нечіткість доручень, змішування фактичних даних з оцінними судженнями без нормативної опори, структурну розірваність, а також порушення реквізитних вимог і процедур документування. Це породжує альтернативне тлумачення змісту, варіативність реалізації, повернення документів на доопрацювання або формальне виконання без досягнення мети, а також підвищує ризики управлінської необґрунтованості й уразливості документа під час внутрішнього контролю чи зовнішньої перевірки. Дане питання зумовлює необхідність осмислення практичного значення юридичної техніки у підготовці службових документів, здатної забезпечи-

ти не лише формальну відповідність вимогам діловодства, а й юридичну визначеність змісту, керованість виконання та доказовість управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика юридичної техніки в українській юридичній науці традиційно розроблялася переважно у зв'язку з нормотворенням і якістю нормативно-правових актів, однак у новітніх дослідженнях дедалі виразніше простежується тенденція до розширення її змісту та перенесення акценту на юридично значуще письмо в цілому. Так, у навчальному посібнику за загальною редакцією С. Вітвіцького юридична техніка розглядається не лише як інструментарій нормотворення, а як науково обґрунтована система правил і прийомів складання юридичних документів у процесі юридичної діяльності; при цьому прямо підкреслено, що інструменти юридичної техніки застосовуються і до інших юридичних документів, а не тільки до нормативно-правових актів [1, с. 85]. Суттєвий вплив на сучасне бачення юридичної техніки має діяльнісно-практичний підхід М. Рабіновича, який визначає її як сукупність способів, прийомів, умінь і навичок формування та ефективного використання механізму юридичного регулювання в регулятивній практиці [2, с. 217]. Ця концепція методологічно важлива для дослідження службових документів, оскільки зміщує акцент із формальної «правильності» на функціональну ефективність юридично значущого тексту - здатність документа організувати виконання, зменшувати варіативність тлумачення й забезпечувати контроль. Окремої уваги заслуговує позиція яку висвітлюють Є Михайловська та А. Лимонько, в якій юридична техніка обґрунтовується як інструмент подолання дефектів тексту та запобігання множинності тлумачення [3, с. 478].

Разом із тим аналіз наявних публікацій засвідчує, що попри розширення доктринальних підходів, прикладний вимір юридичної техніки саме у службових документах залишається недостатньо систематизованим. У науковій літературі переважає

або нормативно-технічний ракурс (якість нормотворення), або загально-документознавчий/мовностилістичний підхід, тоді як комплексне пояснення юридичної якості службового документа як результату взаємодії змістових, мовних, структурних і процедурних параметрів потребує подальшого теоретичного уточнення. Це і зумовлює актуальність дослідження юридичної техніки службових документів як багатоаспектної системи, що забезпечує юридичну визначеність, керованість виконання та доказовість управлінських рішень.

Мета статті полягає у теоретичному уточненні та систематизації прикладного змісту юридичної техніки службових документів шляхом узагальнення сучасних доктринальних підходів і обґрунтування юридичної якості службового документа як результату взаємодії змістових, мовно-термінологічних, структурних і нормативно-процедурних параметрів, що забезпечують юридичну визначеність, керованість виконання та доказовість управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу

Юридична техніка в сучасній українській доктрині дедалі частіше осмислюється не як вузько-нормотворчий інструментарій, а як універсальна технологія професійного письмового оформлення юридично значущої інформації, що забезпечує якість правового тексту незалежно від жанру документа. Саме це розширене бачення є принципово важливим для службових документів, адже вони, хоч і не завжди мають нормативний характер, фактично виконують регулятивну функцію управлінської поведінки: фіксують підстави, формулюють завдання, визначають строки та відповідальних осіб, створюють доказовий контур і запускають процедури. У навчальному посібнику за загальною редакцією С. С. Вітвіцького ця ідея прямо підкреслюється: інструменти юридичної техніки застосовуються не лише до нормативно-правових актів, а й до інших юридичних документів [1, с. 59].

Водночас доктринальне різноманіття підходів до юридичної техніки дозволяє точніше описати, які саме параметри служ-

бового документа роблять його юридично якісним. Так, П. М. Рабінович пропонує діяльнісно-практичне тлумачення: юридична техніка - це сукупність способів і прийомів, умінь і навичок формування й ефективного використання механізму юридичного регулювання у регулятивній практиці [2, с. 217]. Ця позиція стосується і процедури складання службових документів тим, що зміщує акцент із «текстової правильності» на функціональну ефективність: документ оцінюється за тим, чи здатний він реально організувати виконання, мінімізувати різне тлумачення та забезпечити контроль, а отже - чи перетворює управлінський намір на дієвий алгоритм.

Іншу позицію формує науковий підхід, у якому юридична техніка виступає насамперед як інструмент подолання дефектів тексту та запобігання множинності тлумачення. І. Шутак обґрунтовує юридичну техніку як сферу наукових знань і навчальну дисципліну, орієнтовану на вирішення практичних завдань юридичного письма та створення різних юридичних документів, причому вказує на її прикладний характер і затребуваність у юридичній практиці [4, с. 85]. Для службових документів це означає, що юридична техніка має бути спрямована на мінімізацію мовних і логічних невизначеностей, які допускають альтернативне тлумачення змісту доручень, зумовлюють варіативність їх виконання та, як наслідок, спричиняють виникнення організаційних дисфункцій. Такий підхід особливо релевантний для доповідних записок і проєктів управлінських рішень, де нечіткість формулювання часто стає причиною повернення документа на доопрацювання або формального виконання без досягнення результату.

У парадигмі «якість правового тексту як передумова ефективності» працює й позиція І. Шутака та І. Онищука: аналізуючи юридичну техніку нормотворення у контексті доктринальних поглядів, автори підкреслюють, що якість правового тексту залежить від техніки, а технологічність правотворення має спиратися на об'єктивну необхідність та доцільність рішень і передбачуваність наслідків [5, с.156]. Хоча предметом їхнього дослідження є нормотворення, логіка

легко переноситься на службові документи у частині того, що будь-яка управлінська пропозиція в записці або проєкті наказу має бути технічно перевірюваною (за підставами, фактами, правовою опорою, строками, результатами), інакше вона створює ризик не тільки помилки виконання, а й управлінської необґрунтованості.

Додатково важливою є позиція, відображена в наукових узагальненнях щодо юридичної техніки як сукупності правил, прийомів, способів і методів створення та систематизації правових актів: саме цей підхід у навчальному посібнику за редакцією С. Вітвіцького подано як один із поширених у спеціальній літературі [1, с. 58]. Його практична цінність для службових документів полягає в тому, що він закріплює вимогу стандартизованого й уніфікованого викладу: службові документи мають бути не «авторським стилем», а передбачуваною та відтворюваною формою викладення управлінської інформації, де форма забезпечує однакове розуміння в різних структурних підрозділах. Авторський колектив висвітлює власну доктринальну позицію, відповідно до якої юридична техніка розуміється, як науково обґрунтована й апробована практикою система правил, прийомів, засобів і методів складання юридичних документів у процесі юридичної діяльності [1, с. 59]. У межах цього підходу автори прямо називають ключові «ядра» юридичної техніки, що мають прикладне значення і для службових документів: юридична термінологія (як інструмент точності) та юридичні конструкції (як типові схеми побудови документів певного виду) [1, с. 59]. Отже, юридична техніка службового документа у цій логіці - це передусім керування термінами і керування конструкціями, тобто побудова такого тексту, який мінімізує варіативність тлумачення.

Із наведених доктринальних позицій випливає важливий висновок: юридична техніка службових документів повинна бути багатоаспектною - одночасно змістовою, мовною, структурною та процедурною.

У цьому контексті доречно підкреслити й нормативно-процедурний вимір юридичної техніки, без якого службовий документ

втрачає юридичну «дієздатність» у документообігу. У посібнику за редакцією С. Вітвіцького наголошується, що правова основа документального забезпечення юридичної діяльності охоплює нормативно-правові акти, які встановлюють вимоги та правила документотворення і документообігу, а також прямо згадується ДСТУ 4163:2020 як базовий стандарт оформлення організаційно-розпорядчої документації [1, с. 16]. Для службових документів це має ключове значення: реквізитна правильність, коректність адресування, фіксація дат, підписів/візування, додатків і реєстраційних параметрів є частиною юридичної техніки не меншою мірою, ніж мова і структура. Формально слабкий документ (без належних реквізитів, без підстави, без чітко названих додатків) стає вразливим як у внутрішньому контролі, так і в зовнішній перевірці, а отже не виконує регулятивної функції, на важливості якої наголошує підхід П. М. Рабіновича [2, с. 219].

Таким чином, узгоджуючи доктринальні підходи, можна обґрунтувати, що юридична техніка службового документа - це система, яка одночасно: 1) забезпечує ефективність управлінського регулювання через професійні навички письма; 2) запобігає дефектам тексту й множинності тлумачення; 3) підтримує технологічність і прогнозованість правових та управлінських рішень; 4) працює через терміни та конструкції як базові інструменти точності; 5) спирається на нормативні стандарти документування й документообігу, включно з вимогами до оформлення ДСТУ 4163:2020 Саме синтез цих елементів дозволяє пояснити, чому юридична техніка у службових документах є не факультативними «правилами письма», а умовою юридичної визначеності, керованості виконання та доказовості управлінських рішень.

З огляду на різні доктринальні позиції наукової спільноти, юридична техніка у службових документах має сприйматися як керована система: правила й прийоми застосовуються послідовно, у визначеній логіці й з урахуванням виду документа. Саме такий концептуальний підхід підкреслено колективом авторів навчального посібника за ред. С. Вітвіцького, де підкреслено, що

юридична техніка впорядковує діяльність щодо підготовки та складання юридичного документа, а інструменти юридичної техніки застосовуються за «чітко виробленими правилами послідовності», водночас допускаючи творчість залежно від конкретних обставин і суворі правила побудови й застосування [1, с.58]. Це положення принципово важливе саме для службового письма: воно дозволяє уникнути двох крайнощів — механічного шаблонізму (коли документ формально «правильний», але не працює) і надмірної «авторизації» тексту (коли стиль руйнує уніфікованість і доказовість).

У межах цієї логіки доречно розрізняти юридичну техніку як систему вимог і як систему інструментів. Перший вимір виявляється у вимогах до структури та доказовості: документ має містити підставу, виклад фактичних обставин, обґрунтування й керований висновок. Другий вимір - у техніко-юридичних засобах (термінологія, конструкції, посилання, логічні зв'язки, реквізити, додатки). Для службових документів це означає: навіть ідеально викладений матеріал буде слабким без юридико-технічних інструментів (термінів, конструкцій, коректних посилань і реквізитів), і навпаки формально добре оформлений документ не буде мати управлінської сили без логіки доведення.

Розширюючи доктринальну основу, слід врахувати й підхід, який пов'язує юридичну техніку з якістю законодавства та ефективністю правового регулювання. Так, Л. Петришина та Т. Мала у дослідженні про нормопроектувальну техніку акцентують ідею вироблення єдиних правил техніки складання актів і підкреслюють, що дефекти техніки знижують якість регулювання [6, с. 256]. Хоча предметом дослідження є нормотворчість, висновок має пряму прикладну проєкцію на службові документи: будь-який службовий текст, що фактично реалізує нормативне правило (план, доручення, порядок виконання, проєкт рішення), також потребує єдиних правил техніки - інакше виникають локальні «режими регулювання» всередині установи, коли однакові ситуації оформлюються різними словами, в різній структурі, з різними рек-

візитними рішеннями, а отже - виконуються по-різному.

Ця проблема найбільш різко проявляється у термінологічному вимірі. У прикладних роботах з юридичних документів наголошується, що терміни найточніше формулюють приписи та волю укладача документа, а термінологія актів нижчого порядку не повинна відходити від термінології актів вищого порядку, з якими вони пов'язані. Для службового документа це означає обов'язковість дотримання унормованої термінології: службовий текст не має права «вигадувати» власні поняття там, де закон чи відомчий акт уже визначив термін. Якщо ж створення внутрішньої дефініції неминуче (наприклад, для проєкту порядку чи інструктивного листа), вона повинна бути мінімальною, узгодженою з базовими поняттями і прив'язаною до джерел. Тут корисною є загальнотеоретична лінія досліджень юридичної термінології, де підкреслюється значення дефініцій у праві та взаємодія наукових і законодавчих термінів [7, с. 207]. Звідси випливає прикладний висновок: службовий документ має бути термінологічно «під'єднаний» до чинного понятійного апарату, бо саме це забезпечує правову визначеність у межах управління.

У сучасній українській доктрині юридичної техніки важливим є також «комунікативний» вимір: не лише що сказано, а як текст читається адресатом. У цьому контексті посібник за ред. С. Вітвіцького підкреслює, що юридичні документи функціонують і в адміністративно-канцелярському підстилі офіційно-ділового мовлення, а офіційно-діловий стиль визначається стислістю, лаконічністю, об'єктивністю; в офіційних документах не допускається емоційно забарвлена лексика [1, с. 61]. Це має пряме юридико-технічне значення: нейтральність стилю — не «культура мовлення», а механізм усунення оціночних компонентів, які потім перетворюються на підставу для спору («це факт чи думка?»). Власне тому юридична техніка службового документа вимагає чітко розмежовувати опис фактичних обставин і частину з висновками та пропозиціями, а будь-які оцінні судження - обов'язково обґрунтовувати та підтверджувати посилан-

ням на відповідну норму або визначений управлінський критерій.

Водночас комунікативна зрозумілість і стилістична нейтральність є необхідними, але недостатніми умовами юридичної якості службового документа. У цьому сенсі юридична техніка службового письма може бути описана як технологія перетворення інформації на управлінську дію, де текст виконує не лише інформаційну, а й процедурну функцію: запускає ланцюг виконання, задає критерії контролю та формує підґрунтя для виконання управлінського рішення.

Висновки

На основі проведеного аналізу, узагальнюючи сучасні доктринальні підходи до юридичної техніки як універсальної технології професійного юридичного письма, позиції науковців щодо її прикладного спрямування, а також положення щодо стандартизації, уніфікації й нормативно-процедурної коректності документування, можна стверджувати, що юридична техніка у сфері службових документів розглядається як керована система правил і прийомів, яка забезпечує юридичну якість службового тексту. У межах такого підходу службові документи постають як інструмент управлінського регулювання, оскільки вони фіксують підстави, формулюють завдання, визначають строки та відповідальних осіб, створюють доказовий контур і запускають процедури виконання. Із наведених доктринальних позицій впливає важливий висновок: юридична техніка службових документів повинна бути багатоаспектною - одночасно змістовою, мовною, структурною та процедурною. Це означає, що юридична якість службового документа досягається лише за умови поєднання: змістового виміру, мовно-термінологічного, структурного та нормативно-процедурного.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблематики юридичної техніки службових документів. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є аналіз практик використання юридичної техніки в частині організаційного контролю якості службових документів та механізмів запобігання дефектам тексту, що породжу-

ють варіативність виконання. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню юридичної визначеності, керованості виконання та доказовості управлінських рішень у межах інституційного документообігу.

Література

1. Юридичне документознавство: навчальний посібник / С.С. Вітвіцький, О.М. Мердова, Л.П. Петришин, А.П. Сахно, І.К. Хозлу; за заг. ред. С.С. Вітвіцького. 2-ге вид. доповн. та переробл. Кропивницький: ДонДУВС, 2022. 203 с. URL: <https://ger.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/1601>
2. Рабінович П. Основи теорії та філософії права: навчальний посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Михайловська Є., Лимонько А. Щодо техніки проектування адміністративно-правових документів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №6. С. 478-481. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294742/287584>
4. Шутак І. Юридична техніка як сфера наукових знань і навчальна дисципліна. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 81-86. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-81-86.pdf
5. Шутак І., Онищук І. Юридична техніка нормотворення у контексті доктринальних поглядів. *Право України*. 2021. №12. С. 146-158. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2021_12-s12.pdf
6. Петришина М., Мала Т. Нормопроектвальна техніка як засіб формування системи дієвого та ефективного законодавства в Україні: теоретико-правовий підхід. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2014. № 3. С. 256-263. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/10120>
7. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво права людини». 2015. 280 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17318/1/Lubchenco_mon-2015.pdf

SUMMARY

The article examines the practical significance of legal drafting technique in the preparation of official documents as a basic instrument of managerial activity of public authorities and other institutions. It is substantiated that official documents, although not always normative in nature, in fact perform a regulatory function: they initiate procedures, organize the execution of instructions, ensure control, and form the evidentiary basis for managerial decisions. Based on an analysis of contemporary doctrinal approaches (in particular, the concept of legal drafting technique as a universal technology of professional legal writing; the activity- and practice-oriented approach to legal technique; and approaches aimed at eliminating textual defects and preventing multiple interpretations), it is determined that legal technique in the sphere of official writing should be viewed as a controlled system of rules and methods designed to ensure legal certainty, manageable execution, and evidentiary reliability. It is demonstrated that the legal quality of an official

document is achieved only through the combination of the substantive, linguistic-terminological, structural, and procedural dimensions of legal technique; special emphasis is placed on the importance of requisites- and procedure-compliance and adherence to documentation standards for the document's legal "operability" within document management workflows. Typical defects of official texts are identified (terminological inconsistency, vagueness of instructions, mixing of facts and evaluations, structural fragmentation, and violations of requisites requirements), which lead to alternative interpretation and variability of execution. The prospects for further research are outlined, in particular the analysis of legal technique practices as an instrument for ensuring legal certainty, evidentiary reliability, and manageability of the implementation of managerial decisions in official documents.

Keywords: legal drafting technique, official documents, legal document studies, legal certainty, legal constructs.